

TAUPYMO IR INVESTAVIMO PRIEMONĖS

2.

Karolina Kriščiukaiytė

2. Taupymo ir investavimo priemonės

Karolina Kriščiukaitytė

2.1. Investavimo pagrindai ir tinkamo investicinio portfelio sudarymo pradmenys

2.1.1. Ne visa informacija yra aktuali

Kai pradėsite domėtis investicijomis, jus gali sutrikdyti informacijos gausa, kuri prieinama interneto erdvėje, skelbiama bankų, finansų maklerio puslapiuose (žr. 1 pav.). Tačiau, jeigu esate neprofesionalus investuotojas ir nenorite investavimo paversti savo pagrindiniu darbu, nevertėtų kreipti dėmesio į sudėtingos ir dažnai nereikalingos informacijos srautą. Svarbiausia susikaupti ir nusistatyti pagrindinius savo investavimo tikslus (kokį turtą norite sukaupti, po kelerių metų jūs turite pasiekti savo tikslą), tada atsižvelgiant į juos paskirstyti turimas ar periodiškai taupomas lėšas tarp skirtingų turto rūšių – akcijų, skolos vertybinių popierių, indėlių, fondų, nekilnojamojo turto.

1 pav. Informacijos srautas, pasiekiantis besidomintį investuotoją, yra labai didelis

Šaltinis: Tim Hale, *Smarter investing*.

2.1.2. Kokius investavimo tikslus reikia nusistatyti

Daugiau kaip du trečdaliai jūsų investavimo sėkmės priklauso nuo to, ar paskirstėte savo turimas lėšas tarp skirtingų turto rūšių taip, kad galėtumėte pasiekti savo tikslus (daugiau skyriuje *Svarbiausi investavimo principai*). Paprasčiau galima pasakyti, kad visą investavimo laikotarpį galima suskirstyti į du etapus. Per pirmąjį jūs kaupiate lėšas, kad pasiektumėte savo nusistatytus tikslus. Per antrąjį etapą gaunate finansines pajamas ar išsimokate periodines išmokas iš jau sukaupto turto.

Per kaupimo etapą sėkmė – ar pasieksite savo užsibrėžtus investavimo tikslus – priklausys nuo šių veiksnių:

- pradinės investavimo sumos;
- vidutinio investicijų pajamingumo, kurį gausite iš savo investicijų;
- periodinių papildomų įmokų;
- investavimo periodo;
- sudėtinių palūkanų efekto.

Paskirstymo etapo sėkmė – ar jums užteks sukauptų pinigų – priklausys nuo:

- išsimokamų pajamų dydžio;
- vidutinio investicijų pajamingumo, kurį gausite iš savo investicijų;
- gebėjimo valdyti savo išlaidų lygį.

2 pav. Tikimybė sukaupti reikiamą pinigų sumą yra kur kas didesnė, kai investavimo periodas ilgesnis, investuojamos periodinės įmokos.

Šaltinis: Tim Hale, *Smarter investing*.

2.2. Investicinių priemonių rūšys

2.2.1. Pagrindinės investicinių priemonių grupės

Investicinių priemonių per pastaruosius kelis dešimtmečius buvo sukurta labai daug, ypač padaugėjo skirtingų rūšių išvestinių vertybinių popierių. Tačiau nepaisant esančios įvairovės investicines priemones galima suskirstyti į kelias pagrindines grupes pagal investavimą į tam tikras turto klases:

- investicijos į nuosavybės vertybinius popierius – akcijos, depozitoriumo pakvitavimai, akcijų fondai, akcijų pensijų fondai, akcijų indeksiniai fondai;
- investicijos į skolos vertybinius popierius – trumpalaikiai ir ilgalaikiai vyriausybės vertybiniai popieriai, bendrovių skolos vertybiniai popieriai (obligacijos), obligacijų fondai, konservatyvūs pensijų fondai;

- investicijos į išvestinius vertybinius popierius – ateities sandoriai, pasirinkimo sandoriai, apsi-keitimo sandoriai ir kt. sandoriai, kurių vertė priklauso nuo kito turto (akcijos, skolos vertybi-niai popieriai, valiutos ir t. t.) kainos svyravimų;
- investicijos į pinigų rinkos priemones – indėliai, pinigų rinkos fondai;
- investicijos į nekilnojamąjį turtą – investavimas tiek tiesiogiai įsigyjant nekilnojamojo turto objektą, tiek per nekilnojamojo turto fondus;
- kitos investicijos (investavimas į žaliavas, meno kūriniai ir kt.).

2.2.2. Kaip palyginti skirtingas investicines priemones

Visas investicijas galima vertinti pagal tikėtiną investicijų pajamingumą ir veikiančios rizikos veiks-nius. Rizikos ir investicijų pajamingumo ryšys paprastas – kuo didesnis tikėtinas investicijų paja-mingumas, tuo didesnė investicinės priemonės rizika. Investicinis pajamingumas apima pajamas, gaunamas iš dividendų ar palūkanų ir kapitalo prieaugio, kai investicinės priemonės vertė per in-vestavimo laikotarpį padidėja. O riziką galima apibrėžti kaip tikimybę, kad jūs negausite investicijų pajamų (dividendų, palūkanų, teigiamo kapitalo prieaugio) ar net prarasite dalį arba visą investuotą sumą.

Laikoma, kad racionalus investuotojas rinksis tą investicinę priemonę, kurios investicijų pajamingu-mas yra didžiausias prisiimtam rizikos lygiui. Kitaip sakant, esant vienodam investiciniam pajamin-gumui, racionalus investuotojas pasirinks tą investicinę priemonę, kurios rizika yra mažesnė.

Kad galėtumėte palyginti skirtingas investicines priemones, reikėtų įvesti bendrą rizikos matavimo vienetą. Vienas populiariesnių rizikos matų yra standartinis nuokrypis nuo tikėtino investicijų paja-mingumo. Prisiminkime taisyklę - su 95 proc. tikimybe kitų metų pajamingumas pateks į intervalą, kurį galite apskaičiuoti žinodami vidutinį investicijų pajamingumą ir pridėdami bei atimdami du standartinius nuokrypius. Kartais investuotojai akiai renkasi investicinę priemonę, kurios standarti-nis nuokrypis mažesnis, – juos veikia rizikos baimė. Būtų tikslinga iš pradžių įsivertinti, koks yra tikė-tinas metinis investicijų pajamingumas ir atimti du standartinius nuokrypius. Taip bus gauta, su 95 proc. tikimybe, mažiausias metinis investicijų pajamingumas. Sakykime skolos vertybinių popierių tikėtinas pajamingumas yra 6 proc., o standartinis nuokrypis 2 proc. Taigi tikėtina, kad mažiausias pajamingumas bus 1 proc. Akcijų tikėtinas pajamingumas 10 proc., o standartinis nuokrypis 15 proc., taigi mažiausia tikėtina grąža būtų minus 5 proc. Ši paprasta taisyklė paranki investuotojui, norinčiam greitai apskaičiuoti, kokį neigiamą investicijų pajamingumą jis gali patirti. O toliau – tik vienas žingsnis iki nuostolių apskaičiavimo ir įvertinimo, ar jie jums priimtini.

Vertėtų įsidėmėti, kokie veiksniai ir kaip veikia jūsų gebėjimą prisiimti riziką:

- ilgesnis investavimo periodas – didina;
- didesnis investuojančiojo amžius – mažina;
- geresnė investuojančiojo finansinė padėtis – didina;
- sukauptas didelis turtas – didina;
- mažesnis išlaikytinių skaičius – didina;
- didesnės už būtinausias išlaidas nuolatinės pajamos – didina.

2.2.3. Trumpai apie investicines priemones

Indėlis	
Apibrėžimas	Indėlis – tai konkrečiam terminui už nustatytas palūkanas bankui paskolinti pinigai. Indėlis – vienas paprasčiausių ir saugiausių būdų taupyti.
Pajamingumas	Pajamos yra žinomos iš anksto ir gaunamos iš sutartų palūkanų . Pajamingumas yra žemas.
Svarbiausia rizika	Inflacijos rizika – kad pinigų perkamoji galia nuvertės, jeigu infliacija yra didesnė už gaunamas indėlio palūkanas.
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Saugi ir Indėlių draudimo fonde apdrausta investicija.• Tinkama iki vienerių metų investavimo priemonė.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Indėlio pajamingumas yra vienas žemiausių, palyginti su kitomis investicijų rūšimis.

Akcijos	
Apibrėžimas	Nuosavybės vertybiniai popieriai, patvirtinantys savininko teisę dalyvauti valdant bendrovę, teisę gauti dividendus, o bendrovės bankroto atveju – teisę gauti likusio po likvidavimo turto proporcingą dalį. Akcijos dar gali būti skaidomos į paprastąsias vardines ir privilegijuotąsias akcijas. Paprastosios vardinės akcijos dažniausiai išleidžiama akcijų rūšis. Pagrindiniai paprastųjų ir privilegijuotųjų akcijų skirtumai: privilegijuotųjų akcijų dividendo dydis yra nustatomas akcijų išleidimo metu ir paprastai šių akcijų savininkams nesuteikiama balsavimo teisė acininkų susirinkimo metu.
Pajamingumas	Pajamos gaunamos iš (1) kapitalo prieaugio ir (2) dividendų . Akcijos paprastai per ilgesnį laikotarpį uždirba didesnę nei vidutinį pajamingumą.
Svarbiausia rizika	Kapitalo rizika – kad bus prarasta dalis investuotų lėšų dėl akcijų rinkoje susiklosčiusios padėties, t. y. jūsų pradinė investicija nuvertės, jeigu akcijų kaina smarkiai kris. Investuojant į užsienio bendrovių akcijas svarbi yra valiutos kurso pokyčio rizika .
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Dalyvavimas bendrovės valdyme.• Paprastai didesnis negu vidutinis pajamingumas. Be to, investuojant į vienos bendrovės akcijas (didinant riziką nediversifikuojant) yra galimybė gauti labai dideles kapitalo prieaugio pajamas.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Pajamos yra neapibrėžtos, t. y. dividendai gali būti neišmokami, o akcijų kaina antrinėje rinkoje gali kristi.• Bankroto atveju acininkų pretenzijos į likviduojamos bendrovės turtą tenkinamos paskiausiai.

Skolos vertybiniai popieriai

Apibrėžimas	Bendrovės skolinasi, išleisdamos vertybinius popierius su iš anksto nustatytais sąlygomis. Investuotojas skolina bendrovei savo lėšas nustatytam laikotarpiui (iki vertybinių popierių išpirkimo termino) už sutartas palūkanas. Skolos vertybinių popierių palūkanų (kuponų) dydis labai priklauso nuo bendrovės kredito reitingo. Kuo bendrovės kredito rizika didesnė, tuo didesnės palūkanos (kuponas) turi būti mokamos.
Pajamingumas	Pagrindinės pajamos gaunamos iš sutartų palūkanų (kuponų) . Skolos vertybinių popierių pajamingumas paprastai būna vidutinis.
Svarbiausia rizika	Palūkanų normos rizika – augant palūkanų normoms rinkoje, skolos vertybinių popierių kaina antrinėje rinkoje mažėja. Tik tuo atveju jeigu bendrovės kredito rizika (t. y. gebėjimas vykdyti savo finansinius įsipareigojimus) ir rinkos situacija nesikeičia, tai skolos vertybinių popierių savininkai skolos vertybinių popierių išpirkimo termino pabaigoje gautų pirkimo metu nurodytą investicijos grąžą. Neigiamai susiklosčius aplinkybėms investuotojai gali prarasti dalį savo investuotų lėšų. Investuojant užsienyje svarbi valiutos kurso pokyčio rizika .
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Pajamos yra apibrėžtos ir žinomos iš anksto. Tuo labiau, jei investicija išlaikoma iki išpirkimo.• Bankroto atveju skolos vertybinių popierių savininkai turi pirmenybę prieš akcininkus gauti likviduojamos bendrovės turto dalį.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Kai kurių skolos vertybinių popierių antrinė rinka yra ne tokia likvidi kaip akcijų, taigi gali tekti laukti iki skolos vertybinių popierių išpirkimo termino, kad būtų galima atgauti savo investuotas lėšas.• Skolos vertybinių popierių pajamingumas paprastai yra mažesnis negu akcijų savininkų.

Su akcijomis susietos obligacijos (SASO)

Apibrėžimas	Tai skolos vertybiniai popieriai, kurių palūkanos priklauso nuo pasirinkto akcijų indekso vertės svyravimo. Paprastai yra pristatoma, kad SASO – tai apdrausta investicija į akcijas, nes platinantys SASO bankai garantuoja, kad SASO bus išpirkti už sutartyje pasirašytą nominalią vertę. Svarbiausias rodiklis, į kurį reikia atkreipti dėmesį – tai investavimo koeficientas. Investavimo koeficientas – tai procentinis dydis, kuris parodo, kokią dalį pasirinkto akcijų indekso vertės pokyčio gausite SASO išpirkimo metu. Bankai dažnai suteikia galimybę už papildomą priemoką (kuri nesėkmės atveju neatgaunama) pasididinti investavimo koeficientą.
Pajamingumas	Pagrindinės pajamos iš kapitalo prieaugio . Paprastai didesnis negu vidutinis pajamingumas.
Svarbiausia rizika	Rinkos rizika , kad akcijų indeksas kris ir negausite palūkanų už savo skolintas lėšas. Dar viena rizika, kuri aktuali SASO turėtojams yra laiko rizika . SASO turi išpirkimo terminą ir gali būti, kad jums tiesiog „pritruks“ kelių akcijų rinkos atsigavimo mėnesių.
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Garantuojama investuota suma, o palūkanos priklauso nuo akcijų rinkos, t. y. potencialiai didesnės negu vidutinės. Dažniausiai SASO susiejami su gerai žinomais akcijų indeksais.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• SASO antrinė rinka yra nelikvidi. Taigi turite nusiteikti, kad investuojate ilgam iki SASO išpirkimo.• SASO pajamingumas priklauso nuo akcijų indekso vertės pokyčio, todėl, kritus akcijų rinkai, neuždirbsite jokių pajamų – nei iš akcijų rinkos kilimo, nei iš palūkanų, kurias galėjote gauti investavę į skolos vertybinius popierius.

Investicinis fondas

Apibrėžimas	Investicinis fondas – fondo vienetų turėtojams priklausantis turtas, kurio valdymas perduotas valdymo įmonei. Nuo investicinio fondo investavimo strategijos priklausomą pajamingumą gausite. Pavyzdžiui, mažiausias pajamingumas bus pinigų rinkos fonde, kurio turtas investuojamas į indėlius, didesnis pajamingumas turėtų būti pasiektas besivystančių rinkų akcijų fonde. Vienas iš privalumų investuojant į investicinius fondus yra tas, kad investicinio fondo turtas investuojamas į daugelio bendrovių akcijas ar skolos vertybinius popierius, todėl rizika, kad veiklos rezultatai priklausys nuo vienos bendrovės, yra diversifikuota.
Pajamingumas	Pajamas gausite iš investicijų fondo vieneto grynosios aktyvų vertės (paprasčiau tariant investicinio fondo turtas minus įsipareigojimai) kapitalo prieaugio .
Svarbiausia rizika	Didžiausią įtaką turi rinkos rizika , nes investicijų fondų pajamingumas priklauso nuo bendrų rinkoje esančių svyravimų. Jeigu fondas yra aktyviai valdomas, tai jo veiklos rezultatai papildomai priklauso nuo fondo turto valdytojų kompetencijos .
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Investuojama į diversifikuotą investicijų portfelį, taigi rizika yra sumažinta, palyginti su investicija į vienos bendrovės akcijas.• Visada investicinius fondus valdo profesionalai, kurie išmano finansų rinkos peripetijas.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Didesnės investicijų fondų valdymo išlaidos ilgainiui gali gerokai sumažinti investicijų pajamingumą.• Patartina atidžiai perskaityti ir susipažinti su investavimo strategija, kad būtų suprasta konkretaus investicinio fondo rizika.

Fondai (ETF), kuriais prekiaujama biržoje

Apibrėžimas	Fondai (ETF), kuriais prekiaujama biržoje – tai investiciniai fondai, kurių vienetus galite įsigyti biržoje. Investicinių fondų portfelis yra iš anksto paskelbtas ir dažniausiai ETF būna sukurti taip, kad vertės kitimas atitiktų žinomų indeksų vertės kitimą. ETF yra šiuo metu populiarėjanti investavimo priemonė, nes investavimo strategija yra aiški, investicija likvidi, o investavimo išlaidos mažesnės, negu investuojant į paprastus investicinius fondus.
Pajamingumas	Pagrindinės pajamos iš kapitalo prieaugio , o pajamingumo dydis jau priklauso nuo ETF rizikos, t. y. ar investuojamos akcijos, ar skolos vertybiniai popieriai.
Svarbiausia rizika	Didžiausią įtaką turi rinkos rizika , nes ETF pajamingumas priklauso nuo bendros rinkoje susiklosčiusios padėties.
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Paprastai investavimo išlaidos yra mažesnės.• Investuojama į diversifikuotą investicijų portfelį, kurio sudėtis yra žinoma.• ETF gali būti labai įvairūs – galite investuoti į žaliavų indeksą, S&P akcijų indeksą ir t. t. Be to, ETF gali būti sudaryti taip, kad, pavyzdžiui, gausite pajamas, jeigu S&P indeksas kris, arba gausite dvigubas pajamas iš S&P indekso kilimo.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• ETF antrinės rinkos kaina gali skirtis nuo grynujų aktyvų vertės. Ši rizika atsiranda tada, kai ETF turtas investuojamas į nelikvidžias akcijas ar skolos vertybinius popierius.• Patartina atidžiai perskaityti ir susipažinti su investavimo strategija, kad būtų galima suvokti, kokia rizika egzistuoja konkrečiam ETF.

Indeksinis fondas

Apibrėžimas	Indeksinis fondas – tai investicinis fondas, kurio vieneto vertės pokyčiai atitinka konkretaus indekso vertės kitimą. Šio fondo valdytojo tikslas yra mažiausiomis išlaidomis siekti „sekamo“ indekso pajamingumo. Vienas iš paprasčiausių būdų – investuoti investicinio fondo turtą į bendrovių vertybinius popierius tokiomis pat proporcijomis kaip ir indekse. Paprastai indeksinio fondo valdymo mokestis yra mažesnis už aktyviai valdomo investicinio fondo mokestį.
Pajamingumas	Pajamingumas atitinka akcijų, žaliavų ar skolos vertybinių popierių indekso pajamingumą, t. y. indeksinio fondo pajamingumas atitinka vidutinį konkrečios investicinės priemonės rinkos pajamingumą . Pajamos gaunamos iš kapitalo prieaugio .
Svarbiausia rizika	Didžiausią įtaką turi rinkos rizika , nes indeksinių fondų pajamingumas priklauso nuo bendrų rinkoje esančių svyravimų.
Pranašumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Mažos valdymo išlaidos. Teigiama, kad įvertinus sumokamus komisinius, indeksiniai fondai yra vienas pigiausių investavimo būdų.• Investuojama į diversifikuotą investicijų portfelį, taigi rizika yra sumažinta, palyginti su investicija į vienos bendrovės akcijas.
Trūkumai, palyginti su kitomis investicijų rūšimis	<ul style="list-style-type: none">• Jeigu siekiate gauti didesnę nei vidutinį rinkos pajamingumą, tai ši investicija ne jums.

2.3. Svarbiausi investavimo principai

Kokias investicijas pasirinksite, ar būsite aktyvus ar pasyvus investuotojas, kokią investavimo riziką galėsite prisiimti, priklausys nuo jūsų asmeninės situacijos. Tačiau egzistuoja kelios pagrindinės investavimo taisyklės, kurios turėtų padėti išgryninti investavimo tikslus ir lūkesčius.

2.3.1. Nedelskite

1 taisyklė. Visų pirma pradėkite investuoti nedelsdami ir išnaudokite turimą laiką savo naudai. Sudėtinių palūkanų efektas (kai kaupiamos palūkanos ne tik nuo pagrindinės pinigų sumos, bet ir nuo palūkanų) yra gera paspartis, kai investavimo laikotarpis ilgas. Taip pat svarbu, kad investuotumėte ne tik pradinę pinigų sumą, bet ir periodiškai darytumėte įmokas. Kai jums 25 ar 30 metų, pensija atrodo labai toli, be to, manote, kad turite kelias lygiavertes pasirinkimo galimybes. Pirma – pradėti taupyti pensijai tuojau pat ir taupyti 40 metų iš savo pajamų kas mėnesį dedant po nedidelę pinigų sumą, tarkim, 50 Lt. Kita pasirinkimo galimybė – palaukti, kol uždirbsite daugiau, ir tada pensijos kaupimui skirti po 200 Lt kas mėnesį 20 metų. Tačiau šios pasirinkimo galimybės tik iš pirmo žvilgsnio atrodo lygiavertės. Pirmuoju atveju sukaupta pinigų suma, esant vidutiniam 9 proc. pajamingumui, siektų apie 203 tūkst. Lt, o antru atveju ji būtų 123 tūkst. Lt. Kodėl toks didelis skirtumas? Juk taupėm gana ilgai, o investavom keturiskart daugiau. Atsakymas paprastas – taupant ilgai, pradeda veikti sudėtinių palūkanų efektas.

2 taisyklė. Nusistatykite savo investavimo periodą pagal konkrečius investavimo tikslus (kaupimas pensijai, vaikų mokslams ir kt.). Pasistenkite kuo tiksliau apskaičiuoti, nes galima apsirikti tiek nusištačius per ilgą, tiek per trumpą investavimo laikotarpį. Pirmuoju atveju galite investuoti į per daug rizikingus vertybinius popierius, kuriuos turėsite parduoti prastesnėmis rinkos sąlygomis už mažą kainą. O antruoju atveju nepasinaudosite galimybe gauti potencialiai didesnę investicijų pajamingumą ir investuosite per daug konservatyviai, nors pagal investavimo laikotarpį tikriausiai galėjote labiau rizikuoti.

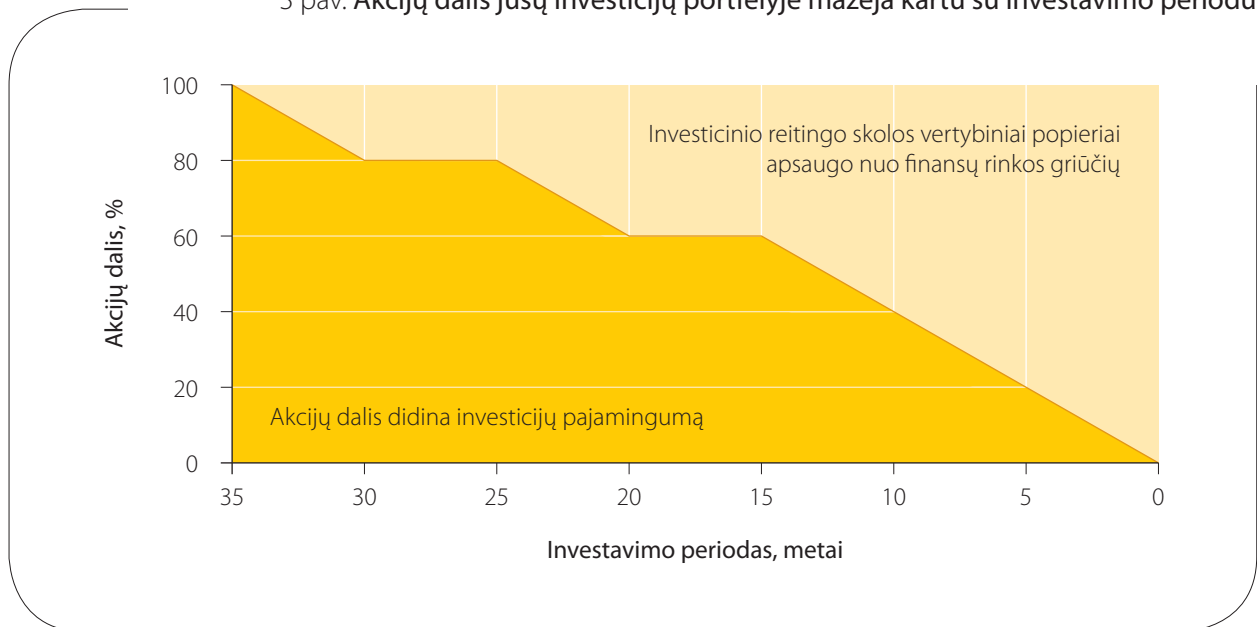
2.3.2. Pasirinkite tinkamą turto paskirstymą tarp investicinių priemonių grupių

3 taisyklė. Teisingas turto paskirstymas tarp skirtingų investicinių priemonių grupių yra vienas iš svarbiausių sprendimų. Nuo turto alokacijos priklauso, kokį vidutinį investicijų pajamingumą gausite iš savo investicijų portfelio. Be to, iš pat pradžių teisingai pasirinkę rizikingesnių ir konservatyvių turto rūšių proporcijas sutaupysite iš pirkimo ir pardavimo komisinių.

4 taisyklė. Egzistuoja kelios labai paprastos taisyklės, kaip pasirinkti tinkamas akcijų ir skolos vertybinių popierių investicinio portfelio proporcijas. Šių taisyklių panaudojimas gali būti puiki pradžia detalesniam investicijų portfelio pasiskirstymui pagal kitas turto rūšis:

- Padauginkite investavimo periodą (metais) iš 4 proc. ir šią investicijų portfelio dalį investuokite į akcijas. Visa kita – skolos vertybiniuose popieriuose.
- Jeigu kaupiama pensijai, tai investuotina suma į skolos vertybinius popierius atitinka jūsų amžių. Visa kita – akcijose.

3 pav. Akcijų dalis jūsų investicijų portfelyje mažėja kartu su investavimo periodu

5 taisyklė. Būkite konservatyvus, kai prognozuosite savo būsimą investicijų pajamingumą. Geriau prognozuoti mažesnę pajamingumą, periodiškai kaupti daugiau ir būti maloniai nustebintam, kai pasieksite savo tikslą.

6 taisyklė. Diversifikuokite savo investicijas. Jeigu sukaupia pinigų suma dar per maža, patartina investuoti į fondus ir taip sumažinti savo riziką ir priklausomybę nuo vienos ar kelių bendrovių veiklos rezultatų.

7 taisyklė. Geriau siekti vidutinių rinkos rezultatų – taigi investuokite į fondus (ETF), kuriais prekiaujama biržoje, indeksinius fondus, kurių investicijų pajamingumas sutampa su bendru rinkos investicijų pajamingumu, o administravimo išlaidos mažesnės negu aktyviai valdomų investicinių fondų. Patarimas praktiškas, nes retai kuriam investuotojui pavyksta pralenkti bendrą akcijų rinkos tendenciją ilgu laikotarpiu.

8 taisyklė. Skolos vertybiniai popieriai laikomi mažiau rizikingi, jeigu jų reitingas yra investicinis. Neinvestuokite savo konservatyviosios investicinio portfelio dalies į aukšto pajamingumo, spekuliacinio reitingo skolos vertybinius popierius.

9 taisyklė. Venkite investuoti į finansines priemones, kurių nesuprantate.

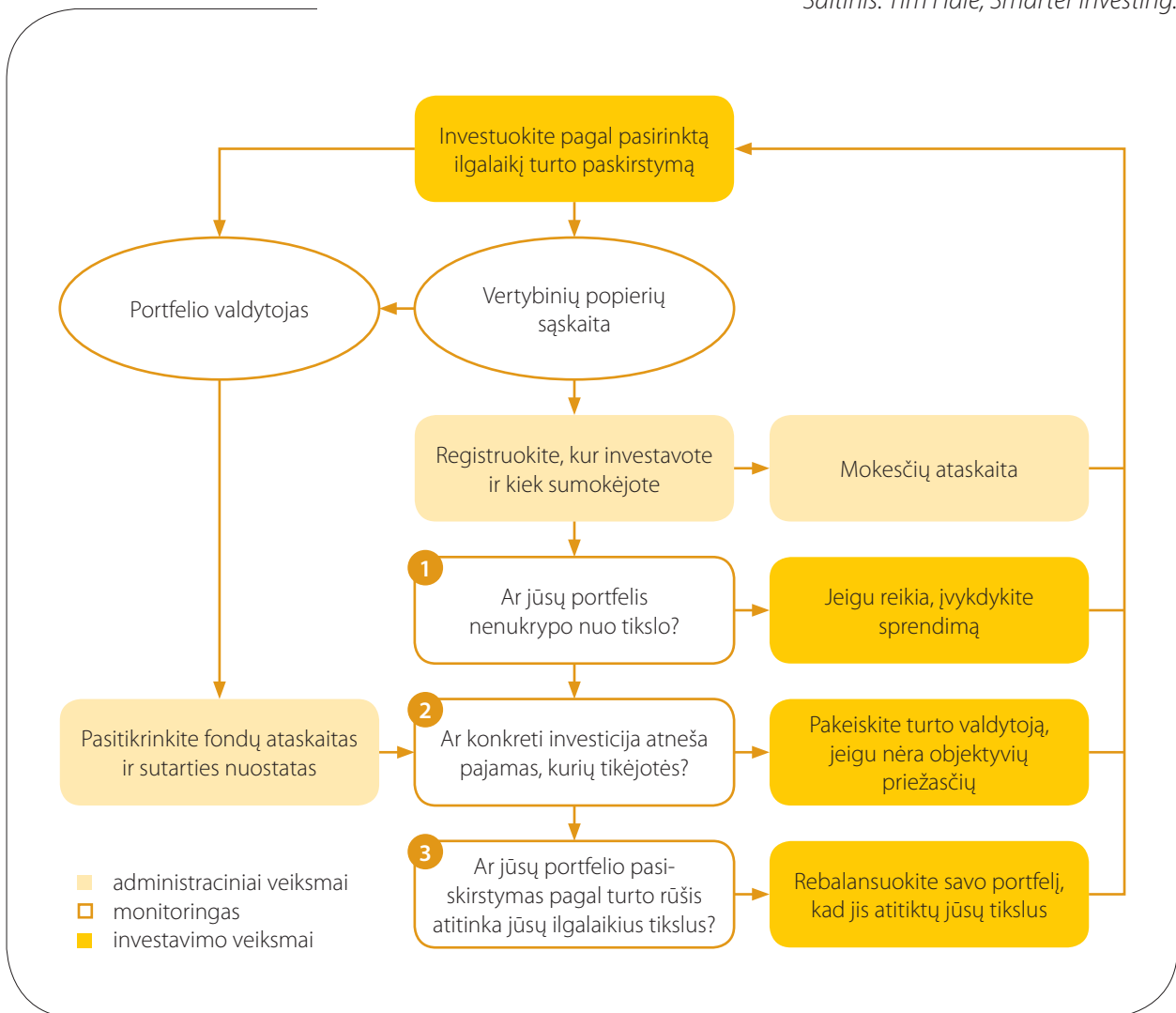
2.3.3. Tikrinkite, ar pasieksite savo investavimo tikslą

10 taisyklė. Visada įvertinkite, kokios yra komisinių, administravimo išlaidos ir stenkitės jas sumažinti. Rinkitės tas investicijas, kurių bendros turto valdymo išlaidos mažesnės. Jeigu investuojama ilgam, tai mokesčiai nuo turto turi didžiausią įtaką jūsų sukauptoms lėšoms. Pavyzdžiui, per pirmus metus 3 proc. mokesčio nuo turto suma sudarys tik 1 proc. sukauptos sumos, kaupiant 10 metų – 9 proc., 20 metų – 17 proc., o kaupiant 40 metų net – 30 proc. galutinės sukauptos sumos. Jei investuojama trumpesnį laikotarpį, labai svarbus tampa mokestis nuo įmokos. Pavyzdžiui, jei asmuo kas mėnesį įmoka po 100 Lt, o mokestis nuo įmokos yra 3 proc., tai šis mokestis pirmais ir antrais metais mažins sukauptą pinigų sumą 3 proc., po 20 metų – 2 proc., o po 40 metų – 1,25 proc.

11 taisyklė. Jeigu norite sukaupti pakankamą pinigų sumą pensijai turite kaupti apie 15–20 proc. savo atlyginimo. Nepraraskite galimybės panaudoti sudėtinių palūkanų efektą, kuris ypač pasireiškia per ilgą laikotarpį.

12 taisyklė. Peržiūrėkite, ar jūsų investicijų portfelio pasiskirstymas atitinka nustatytą ilgalaikį investicijų pasiskirstymą pagal turto rūšis. Jeigu ne, tai galite investuoti savo periodines įmokas taip, kad sumažintumėte atotrūkį tarp nusistatyto investicijų pasiskirstymo ir realaus. Beje, 10 proc. nuokrypis nuo nusistatyto tikslo yra nežymus, tad nebūtina skubėti parduoti savo investicijų ir pirkti kitas. Vertinkite savo konkrečių investicijų pajamingumą su bendru akcijų ar skolos vertybinių popierių rinkos pajamingumu. Jeigu jūsų investicijų pajamingumas mažesnis, išsiaiškinkite kodėl. Negavę jus tenkinančio objektyvaus atsakymo, pakeiskite įsigytą investiciją kita.

4 pav. Investicinio portfelio peržiūrėjimo veiksmai
Šaltinis: Tim Hale, Smarter investing.

13 taisyklė. Nedarykite psichologinių investavimo klaidų. Jeigu tiksliai žinote savo tikslus, tai venkite skuboto, intuityvaus sprendimo pirkti ar parduoti vertybinius popierius priėmimo.

14 taisyklė. Jeigu kuris nors investicinis pasiūlymas atrodo pernelyg patrauklus, būkite atidus. Paprastai nemokamų pietų nebūna ir vargu, ar galitės tikėtis aukšto pajamingumo ir visai nerizikingų investicijų. Greičiausiai tai yra tik būdas, išvilioti iš jūsų pinigų.

15 taisyklė. Eikite pas nepriklausomą finansų patarėją ar kitą finansų rinkos specialistą, kurio nepriklausoma nuomone ir patarimu neabejojate. Kartais apsimoka, kad nepriklausomas specialistas padėtų jums susidėlioti investavimo tikslus, įvertintų jums priimtina rizikos lygį.

2.4. Psichologiniai investavimo aspektai

2.4.1. Veiksniai, turintys įtakos intuityviam sprendimo priėmimui

Dažniausiai psichologiniai veiksniai prisimenami tik tada, kai norima paaiškinti, kodėl neveikia standartinės taisyklės iš vadovėlių apie finansus. Investuotojai – paprasti žmonės, kuriems nebūdinga

visada būti racionaliems. Ypač situacijose, kai jiems reikia priimti sprendimus, tačiau egzistuoja rizika ir neapibrėžtumas. Būtent šiomis sąlygomis priimami ekonominiai ir finansiniai sprendimai. Investuotojų sprendimai gali nesuteikti jiems geriausios naudos (nauda – viena iš pagrindinių ekonominių sąvokų), gali būti nepagrįsti ar priimami, kai jiems turi įtakos pašaliniai veiksniai. Jeigu neracionaliai mąstoma, trūksta reikiamų žinių arba vadovaujama emocijomis, tai dažnai priimami klaidingi investavimo sprendimai, o tada gaunamas mažesnis, nei būtų galima uždirbti, pelnas arba prisiimama pernelyg didelė rizika.

5 pav. Veiksniai, turintys įtakos intuityvaus sprendimo priėmimui.

Šaltinis: Tim Hale, *Smarter investing*.

2.4.2. Dažniausios daromos psichologinės investavimo klaidos

Norintiems žinoti, kaip mūsų žmogiškosios savybės gali pakišti koją racionaliems sprendimams finansų srityje, verta susipažinti su dažniausiai daromomis investavimo klaidomis. Paprastai pernelyg didelis pasitikėjimas savo žiniomis, dažnas akcijų pirkimas ir pardavimas, nenoras pripažinti nuostolių – tai klaidos, mažinančios pelną, kurį būtų galima uždirbti.

Turimos informacijos tikslumo neįvertinimas. Retai informacija, kurios reikės priimti investiciniam sprendimui, būna išsami ir tiksli. Tačiau būtent šia, viešai prieinama informacija, ir gali remtis investuotojas. Čia susiduriama su psichologiniu veiksniu – investuotojas mano, kad informacija, kurią jis rado, yra tiksli ir teisinga, todėl dažnai pervertina jos svarbą ir tinkamumą investiciniam sprendimui priimti.

Pernelyg didelis pasitikėjimas savimi (*overconfidence* – angl.). Pernelyg pasitikintis savimi investuotojas mano, kad jo turima informacija yra geresnė, kad jis geriau nei vidutinis investuotojas sugeba interpretuoti informaciją, kad turi gerus kainos, vertės prognozavimo sugebėjimus. Problema

paaštrėja, jeigu investuotojas pajunta galintis kontroliuoti situaciją (pvz., valdo savo investicijų portfelį). Rezultatas – per didelis pasikėjimas skatina dažną prekybą vertybiniais popieriais, o turimas investicinis portfelis būna mažai diversifikuotas, per daug rizikingas.

Apgailestavimas ir pasididžiavimas (*regret and pride* – angl.). Apgailestavimo baimė – tai po neteisingo sprendimo patiriamas skausmas. Apgailestavimo baimė kausto investuotoją ir šis laiko akcijas, kurių vertė krinta. Investuotojas tikisi, kad akcijų vertė vėl kils (bent iki pirkimo kainos), o tada jau jis galėtų parduoti akcijas be jokio apgailestavimo. Didžiavimasis savimi – džiaugsmas, investuotojo patirtas po sėkmingo sprendimo. Kai akcijų vertė kyla, investuotoją apima pasididžiavimo savimi jausmas. Jis gali girtis, koks yra protingas, įžvalgas, kad pirkė šias akcijas. Garbės ieškantis investuotojas gali parduoti sėkmingą investiciją pernelyg greitai ir prarasti dalį potencialaus pelno.

Atskaitos taškai. Dar vienas veiksnys, aprašytas finansinės elgsenos studijose, yra atskaitos taškų naudojimas priimant pirkimo ar pardavimo sprendimus. Gana dažnai investuotojai svarsto, ar parduoti turimas investicijas ir pasirinkti naujas, ne pagal realų pelną ar nuostolį. Jie savo pelną (nuostolį) skaičiuoja pasirinkę kokį nors atskaitos tašką (pvz., metų pradžios akcijų kaina, aukščiausia per metus buvusi kaina ir t. t.). Padarinys – galite neparduoti krintančių akcijų ir per ilgai jas laikysite.

Investavimas gali tapti lošimu, kai iš investicijų gautos pajamos traktuojamos kaip netikėtai išlošta pinigų suma, kuria galima labiau rizikuoti toliau investuojant.

„Gyvatės įkandimo“ (*snake bite* – angl.) efektas jaučiamas patyrus didelius nuosotolius. Šiuo atveju tiesiog pradeda bijoti investuoti į rizikingesnius vertybinius popierius. O per didelis rizikos vengimas ypač neigiamai gali atsiliiepti tiems, kurie turi ilgalaikius investavimo tikslus, nes taip prarandama galimybė gauti didesnę investicijų grąžą ir sukaupti reikiamą turtą.

Būna ir priešingai: **stengimasis atsilošti** (*trying to break even* – angl.) priverčia investuotojus prisiimti per daug rizikos, kai jie nori kuo greičiau kompensuoti savo patirtus nuostolius.

Prisirišimo efektas atskleidžia, kad vertindamas identiškus daiktus, investuotojas labiau vertina jau turimus daiktus. Šis psichologinis efektas skatina investuotojus nieko nedaryti.

2.4.3. Kaip išvengti psichologinių investavimo klaidų

Vis dėlto reikia stengtis būti racionali investuotoju. Sudėtingais ekonominiais laikais labai sunku to pasiekti, tačiau, gerai planuodami ir nusistatę tam tikrus apribojimus, galite išvengti brangiai kainuojančių psichologinių investavimo klaidų.

Pirma, jeigu suprasite, kokios gali būti psichologinės investavimo klaidos, lengiau jas atpažinsite savo ar kitų investuotojų elgsenoje. Tai jau pirmas žingsnis, siekiant išvengti klaidų.

Antra, nusistatykite savo investavimo tikslus. Verta būti konkrečioms. Pavyzdžiui, per trisdešimt metų ketinate sukaupti pensijai 600 tūkst. Lt, kad galėtumėte papildomai prie pensijos gauti po 2 tūkst. Lt per mėnesį. Turėti ilgalaikius tikslus yra vienas pagrindinių patarimų investuojant, nes tikslai yra tarsi kelrodis, padedantis susikoncentruoti į ilgalaikių lėšų paskirstymą pagal turto rūšis, jūs galėsite aiškiau ir tiksliau vertinti savo pažangą. Keiskite savo ilgalaikius tikslus tik tada, jeigu netikėtai pasikeitė jūsų asmeninė situacija. Neverta reaguoti į kiekvienos dienos rinkos kainų judėjimus.

Trečias pasiūlymas yra nusistatyti kiekybinius kriterijus. Tai gali būti konkretus kriterijus, padėsiantis priimti tiek pirkimo, tiek pardavimo sprendimą. Pavyzdžiui, nusprendėte, kad nesieksite atsilošti ir vertybinius popierius parduosite, kai jų kaina kris daugiau kaip 7 proc.

Ketvirta, diversifikuokite pagal turto rūšis ir pagal bendroves. Galima pridurti, kad reikėtų vengti per daug savo santaupų investuoti į bendrovę, kurioje dirbate. Neverta rizikuoti: susidarius sunkiai ekonominei situacijai galite netekti ir darbo, ir investicijų.

Penkta, kontroliuokite savo investavimo įpročius. Dauguma problemų kyla, kai pernelyg dažnai stebimas vertybinių popierių kainų kitimas. Todėl turėtumėte nuspręsti, kad savo investicinį portfelį tikrinsite tik kas mėnesį, kad sandorius įgyvendinsite irgi tik kartą per mėnesį. O savo investicijų portfelį išsamiai peržiūrėkite vieną kartą per metus, kai gaunamos audito ataskaitos.

2.5. Investuotojų apsauga Lietuvoje

2.5.1. Pagrindinių Lietuvos finansų rinkos priežiūros institucijų suteikiama apsauga

Investavimas į akcijas ar kitas finansines priemones paprastai yra rizikingas. Jeigu bendrovė, kurios akcijas ar skolos vertybinius popierius įsigijote, bankrutuos, prarasite savo investuotas lėšas. Tai rizika, kurią turi prisiimti kiekvienas investuotojas. Jeigu vertybinių popierių rinkoje kyla panika, tai nepriklausomai nuo bendrovių finansinės padėties, turimų akcijų rinkos kaina kris, ir jūs vėl prarasite savo investicijas. Tačiau yra keletas rizikos rūšių, nuo kurių apsaugoti kuriami teisės aktai, ir kurias priežiūros institucijos – Lietuvoje tai yra Lietuvos bankas, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija – turi suvaldyti. Pirmą – riziką, kad prarasite pinigus dėl konsultantų ar investicinių įmonių, valdančių investuotojų pinigų, nekompetencijos, antra – sukčiavimo riziką.

Investuojančiųjų apsaugą galima suskirstyti į keturias grupes:

1. Apsauga nuo nepatikimų finansinių paslaugų teikėjų.
2. Prekybos finansinių priemonių rinkoje priežiūra.
3. Emitentų priežiūra.
4. Skatinimas, kad saugotųsi patys investuotojai.

Finansų rinką Lietuvoje prižiūri trys priežiūros institucijos: Lietuvos bankas, Vertybinių popierių komisija, Draudimo priežiūros komisija. Lietuvos bankui tenka bankų, mokėjimo sistemų (tarpuskaitos ir vertybinių popierių atsiskaitymo) priežiūra. Vertybinių popierių komisija atsakinga už investicinių paslaugų teikėjų (bankų ir finansų maklerio įmonių), nepriklausomų finansų patarėjų, valdymo įmonių, pensijų ir investicijų fondų, reguliuojamų rinkų (biržų), centrinio depozitoriumo veiklos priežiūrą. Draudimo priežiūros komisija prižiūri draudimo įmones, draudimo brokerius ir II pakopos pensijų fondus, kuriuos valdo draudimo įmonės.

Kiek tai susiję su finansinių priemonių rinka, Vertybinių popierių komisija privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi sąžiningos prekybos taisyklių finansinių priemonių apyvartoje, kad būtų veiksminga investuotojų apsauga, skleisti informaciją apie finansinių priemonių rinkų veikimo principus.

Licencijavimas – tai pirmas barjeras, kurį turi įveikti įmonės ar fiziniai asmenys, norintys teikti finansines paslaugas. Visos trys finansų rinkos priežiūros institucijos kelia didelius reikalavimus dėl vadovų kompetencijos, finansinės įmonės padėties, dėl organizacinių struktūrų, užtikrinančių sąžiningą elgseną su klientais, įdiegimo.

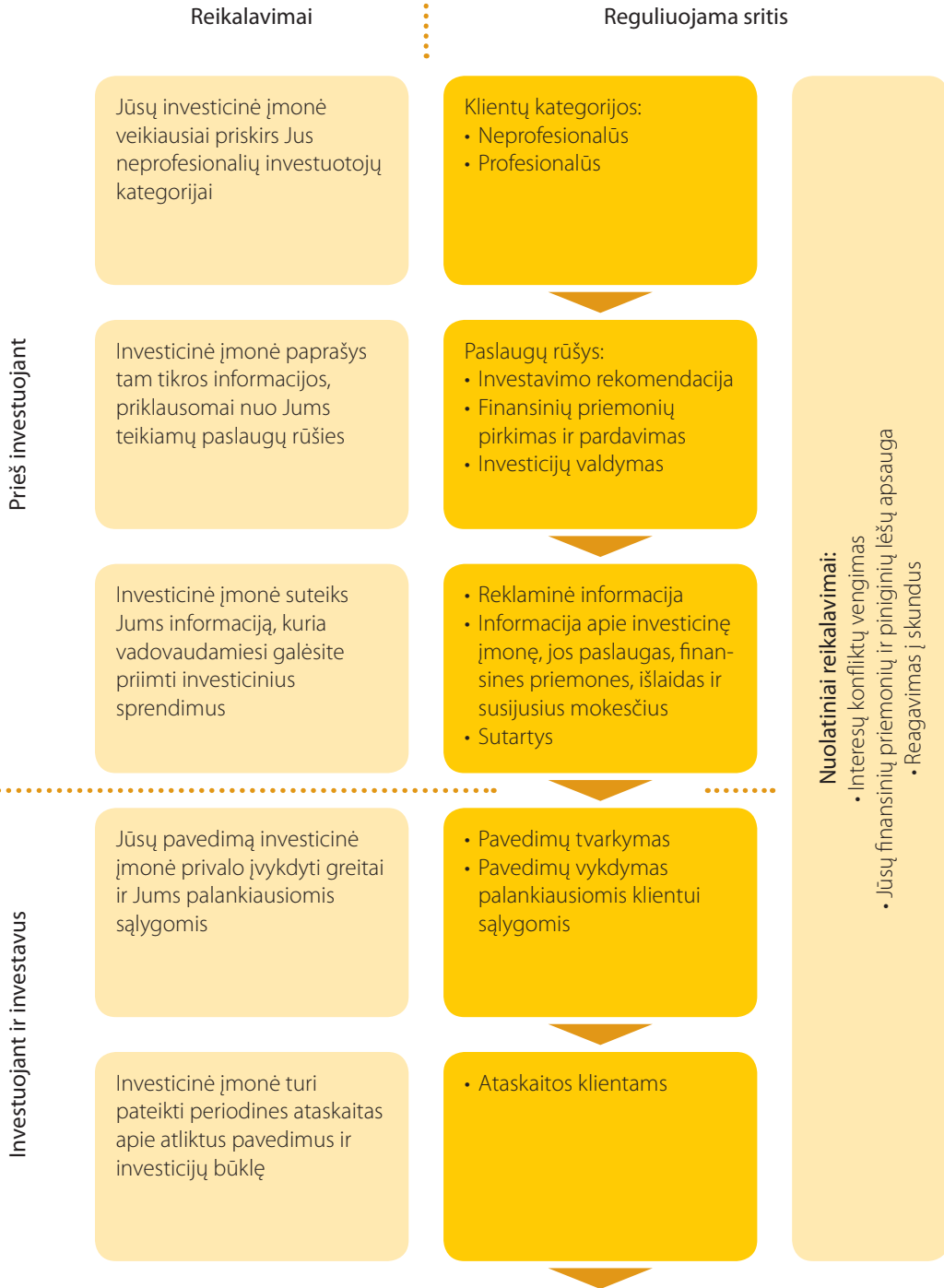
Gavusios licenciją įmonės ir toliau atidžiai stebimos. Finansų rinkos priežiūros institucijoms jos nuolat turi teikti savo veiklos ir finansines ataskaitas. Finansinių paslaugų teikėjų veikla yra visapusiškai vertinama per periodinius kompleksinius patikrinimus, o kilus įtarimams visos priežiūros institucijos gali atlikti ir tikslinius patikrinimus.

2.5.2. Investuotojų apsauga pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvą

2007 m. Europos Sąjungoje įdiegus Finansinių priemonių rinkų direktyvą (angl. *Markets in Financial Instruments Directive*, MiFid) finansų rinkoje įvyko daug teigiamų pokyčių, susijusių su neprofesio-

naliais investuotojais. Vienas pagrindinių šios direktyvos tikslų buvo suvienodinti investuotojų apsaugos sąlygas visose Europos Sąjungos šalyse.

Verta priminti, kad investicinės įmonės (bankai, finansų maklerio įmonės, valdymo įmonės ar finansų patarėjų įmonės) jums, kaip investuotojui, gali pasiūlyti paslaugų – konsultacijas investavimo klausimais, vykdyti akcijų, obligacijų pirkimo ar pardavimo sandorius arba net valdyti investicijas jūsų vardu. Nepaisant to, kokias investicines paslaugas jums suteiks investicinė įmonė, ji privalo geriausiai atstovauti jūsų interesams, teikti paslaugas atsižvelgdama į jūsų situaciją, suteikti aiškią ir neklaidinančią informaciją apie siūlomas paslaugas ar finansinius produktus. Šie principai įdiegiami, nes norima, kad investuotojas galėtų priimti tinkamus investicinius sprendimus. Be to, vertėtų įsidėmėti, kad, norėdami gauti kokybiškas investicijų valdymo paslaugas ar konsultacijas, jūs turite suteikti investicinei įmonei informacijos apie save. 6 pav. pateikiama informacija, kaip investavimo etapus reguliuoja MiFid direktyva.

2.5.3. Kur skųstis, jeigu Jūsų teisės buvo pažeistos

Jeigu manote, kad jūsų teisės buvo pažeistos, suteiktos paslaugos neatitiko jūsų vilčių, kur galėtumėte skųstis? Iš pradžių bandykite išsiaiškinti su bendrove, kuri suteikė finansines paslaugas. Juk bendrovėje yra visa priminė informacija, be to, ji suinteresuota, kad klientas būtų patenkintas. Pasikalbėkite su žmogumi, kurio suteiktų paslaugų kokybe nesate patenkintas. Jeigu matysite, kad negaunate jus tenkinančio atsakymo, kreipkitės aukščiau – į vadovą, vidaus kontrolierių, vidaus auditorių. Patartina pareikšti, kad rašote skundą. Tekste aiškiai išdėstykite, dėl ko skundžiatės, pateikite faktų, pridėkite susijusių dokumentų kopijas. Neatiduokite originalių dokumentų! Pasidarykite siunčiamo skundo kopiją. Jeigu skambinote, užsirašykite, kas su jumis kalbėjosi, kada skambinote (datą ir laiką), pagrindinius punktus, apie ką kalbėjote. Finansų rinkoje veikiančios bendrovės linkusios rūpintis savo reputacija ir labai dažnai einama į abiem šalims priimtina kompromisą.

Yra ir kiti savo teisių gynimo būdai. Pirmas – kreipimasis į teismą. Tai palyginti ilgas skundo nagrinėjimo procesas, reikės sumokėti žyminį mokesį, tačiau teismo priimti sprendimai bus priverstinai vykdomi. Antras savo teisių gynimo būdas – kreipimasis į Vertybinių popierių komisiją, Draudimo priežiūros komisiją arba Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą. Šis neteisminis savo teisių gynimo būdas yra nemokamas, tačiau nesprenžiami žalos atlyginimo klausimai, o sprendimai gali būti apskundžiami teismui.

Jeigu manote, kad įvyko rimtas jūsų teisių pažeidimas, nedvejokite ir rašykite skundą atitinkamai priežiūros institucijai.

1 lentelė. Neteisminės teisių gynimo institucijos

Šaltinis: Vertybinių popierių komisija (www.vpk.lt).

Paslauga ar finansų rinkos produktai	Subjektas	Dalykas	Institucija, kuri nagrinėtų skundą
Bankiniai produktai Nekilnojamas turtas	Neribotas subjektų ratas, tačiau draudimo srities ginčus nagrinėja Draudimo priežiūros komisija	Nesąžiningos sutarčių sąlygos Reklamos naudojimas Bankų produktai ir paslaugos – vartojimo kreditai, mokėjimai (vartotojų ginčai su kredito institucija)	Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba www.vartotojoteises.lt
Draudimo produktai	Draudimo įmonės Draudimo brokeriai	Vartotojų ir draudikų ginčai, kylantys ar susiję su draudimo sutartimi Asmenų skundai dėl draudimo įmonių ir brokerių veiklos	Draudimo priežiūros komisija www.dpk.lt
Finansinės priemonės Investiciniai fondai Pensijų fondai Kitos investavimo paslaugos	Finansų maklerio įmonės Bankai, teikiantys investicines paslaugas Investicijų valdymo įmonės Finansų patarėjai	Veikia nesąžiningai, nerūpestingai pagal profesines pareigas ir ne geriausia kliento interesais Pasinaudoja savo padėtimi ir pranašumu prieš klientą Nesuteikia klientui reikalingos informacijos	Vertybinių popierių komisija www.vpk.lt

2.5.4. Kitos investuotojų apsaugą užtikrinančios priemonės

Finansų rinkose svarbiausia yra pasitikėjimas ir reputacija. Todėl diegiamos įvairios priemonės, leidžiančios identifikuoti asmenis, kurie, sudarydami sandorius, gali naudotis viešai neatskleista informacija; investuotojus, kurie siekia, sudarydami klaidingą įspūdį ar skleiddami melagingą informaciją, manipuliuoti finansinės priemonės kaina. Šios teisinės ir priemonės skirtos užtikrinti, kad finansinių paslaugų rinkoje veiktų garbingi, sąžiningi profesionalai, kad būtų skatinamas finansų rinkos vientisumas.

Kitaip sakant, finansinių priemonių rinkoje vykstanti prekyba prižiūrima tiek biržos, tiek finansų rinką prižiūrinčios institucijos. Lietuvos atveju – Nasdaq OMX Vilnius vertybinių popierių birža ir Vertybinių popierių komisija. Yra stebimos finansinių priemonių kainų, apyvartų kitimo tendencijos, tiriami atvejai, kai konkrečios bendrovės akcijų rinkos kitimo tendencijos nukrypsta nuo įprastos, kas potencialiai galėjo pasinaudoti viešai neatskleista informacija, kas skleidžia klaidinančią informaciją apie bendrovę, kada konkretaus investuotojo veiksmai rinkoje kuria klaidinantį ir tikrovės neatitinkantį vaizdą apie bendrovės akcijų rinką.

Taip pat svarbu užtikrinti, kad bendrovės, kurių akcijomis ar obligacijomis prekiaujama biržoje, laiku atskleistų esminę, galinčią paveikti vertybinių popierių kainą, informaciją.

Svarbiausia priemonė vykdančių emitentų – bendrovių, kurių finansines priemones galima įsigyti viešai, – prižiūrą yra viešumas. Emitentas turi prievolę kasmet pateikti visuomenei išsamią informaciją apie save: teikiama audituota finansinė atskaitomybė, metinis pranešimas, kuriame, be visa kita, daug naudingos ir įdomios informacijos galima rasti perskaičius, kaip bendrovės laikosi listinguojamų bendrovių valdymo kodekso nuostatų.

Taip pat emitentas periodiškai viešai atskleidžia informaciją apie savo finansinę padėtį (ketvirtinė finansinė atskaitomybė), informuoja apie akcijų paketų savininkų pasikeitimą, apie vadovų sandorius, skelbia esminius įvykius apie savo veiklą.

Taigi laikomasi principo, kad bendrovė privalo kokybiškai atskleisti tiek neigiamą, tiek teigiamą informaciją apie save ir savo veiklą, kad investuotojas galėtų priimti informuotą investavimo sprendimą. Minimą informaciją galima rasti tiek Vertybinių popierių komisijos (www.vpk.lt), tiek Nasdaq OMX Vilnius vertybinių popierių biržos (www.nasdaqomxbaltic.com) interneto svetainėse.

2.6. Kaip apsaugoti patiemis

Kad ir kokia efektyvi priemonė būtų įdiegta finansų rinkose, atsakomybę dėl savo veiksmų turite prisiimti ir jūs patys. Turite būti atsargūs. Žemiau pateikti keli patarimai, padedantys išsirinkti investicinę įmonę ir išvengti nemalonių situacijų:

- patikrinkite, ar asmenys, teikiantys jums finansines paslaugas, yra licencijuoti, t. y. pažiūrėkite ar jus dominantis asmuo yra priemonės institucijų interneto puslapiuose skelbiamuose licencijuotų asmenų sąrašuose;
- jeigu jus gundo pasakiškais investavimo pasiūlymais – „uždirbsite labai daug ir be jokios rizikos“, būkite apdairūs – greičiausiai jus tikrai ketina apgauti!
- įsitikinkite, ar tikrai suprantate visą riziką, susijusią su investicija, ypač jeigu investuojate į išvestinius vertybinius popierius;
- nebijokite klausti, jeigu ko nors nesuprantate;
- įsitikinkite, kad jūsų pinigai yra atskiroje nuo tarpininko pinigų sąskaitoje, t. y. atskirti nuo jums teikiančio finansines paslaugas tarpininko pinigų. Jeigu pastarasis bankrutuos, jūsų pinigai išliks saugūs;

- jeigu norite, kad profesionalai priimtų už jus investicinius sprendimus, suteikite jiems informacijos apie save, t. y. užtikrinkite, kad jie būtų gerai informuoti apie jūsų investavimo tikslus, toleranciją rizikai;
- pasitikrinkite, ką jums siūlomame produkte reiškia „garantuota“. Kas suteikia garantijas, ar garantuotojas patikimas? Ypač į tai reikia atkreipti dėmesį dabar, kai dideli tarptautiniai bankai patiria sunkumus. Be to, užsienyje populiarus triukas – garantuoja pelningumą, tačiau pagrindinė investuota suma gali mažėti;
- kai gaunate patarimą iš nepriklausomo finansų patarėjo, maklerio, draudimo produkto pardavėjo, paklauskite, kokį atlygį jie gauna už parduotą produktą. Gali būti taip, kad komisiniai už parduotus produktus skiriasi, ir tarp jums pateiktų alternatyvų nebus jums geriausio pasiūlymo, nes už pastarąjį negaunami komisiniai;
- turint omenyje, kad Indėlių ir investicijų draudimo fondas padengia apie 70 tūkst. Lt¹ vertės sumas, galbūt jums nevertėtų laikyti vieno banko sąskaitoje daugiau kaip 70 tūkst. Lt;
- venkite būti priskirti prie profesionalių investuotojų, nes jums nebus taikomas visas įstatymuose numatytas apsaugos režimas;
- neskubėkite pirkti tuojau pat. Ramiai pagalvokite, prieš priimdami investicinį sprendimą.

¹ Pastaba. Siekiant užtikrinti didesnę patikimumą Lietuvos bankų sistema, Indėlių draudimo fondas nuo 2008 m. lapkričio 1 d. iki 2009 m. spalio 31 d. pagal teisės aktus galėjo kompensuoti 100 proc. netekto indėlio iki 100 tūkst. EUR.

